

Misdrijven tegen de menselijkheid in Oost-Timor

Citation for published version (APA):

Klip, A. (2005). Misdrijven tegen de menselijkheid in Oost-Timor: District Court of Dili, Special Panel for Serious Crimes, Deputy Prosecutor General for Serious Crimes v. Anton Lelan Sufa, 25 november 2004. *Ars Aequi*, 54(4), 282-287. <https://arsaequi.nl/product/misdrijven-tegen-de-menselijkheid-in-oost-timor/>

Document status and date:

Published: 01/04/2005

Document Version:

Publisher's PDF, also known as Version of record

Please check the document version of this publication:

- A submitted manuscript is the version of the article upon submission and before peer-review. There can be important differences between the submitted version and the official published version of record. People interested in the research are advised to contact the author for the final version of the publication, or visit the DOI to the publisher's website.
- The final author version and the galley proof are versions of the publication after peer review.
- The final published version features the final layout of the paper including the volume, issue and page numbers.

[Link to publication](#)

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal.

If the publication is distributed under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license above, please follow below link for the End User Agreement:

www.umlib.nl/taverne-license

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us at:

repository@maastrichtuniversity.nl

providing details and we will investigate your claim.

International Criminal Court and Africa: Substantive jurisdiction, *Africa Legal Aid Quarterly*, October-December 2003, p.14-17 (verschenen in 2005).

Misdrijven tegen de menselijkheid in Oost-Timor

District Court of Dili, Special Panels for Serious Crimes, Deputy Prosecutor-General for Serious Crimes v. Anton Lelan Sufa, 25 november 2004

Noot AAe, A.H. Klip

1. Rond het referendum over de onafhankelijkheid van Oost-Timor, dat eind augustus 1999 werd gehouden, is erg veel bloed gevloeid in Oost-Timor. Milities voor en tegen de onafhankelijkheid moordden, verkrachtten en plunderden.¹ Nog tijdens het overgangsbewind van de Verenigde Naties werden bij de rechtbank in Dili, de hoofdstad van Oost-Timor, enkele speciale kamers ingesteld. Deze werden belast met de berechting van internationale misdrijven.
2. Het gaat bij deze speciale kamers om gerechten die gemengd nationaal zijn samengesteld. In elke kamer van drie rechters zitten twee buitenlanders en één Timorees. De Timorese regering heeft een duidelijke voorkeur voor buitenlandse rechters uit civil law landen. Deels heeft dat te maken met het feit dat recht gedaan wordt op basis van zowel volkenrechtelijk gewoonterecht als nationaal strafrecht. Dat volkenrechtelijk gewoonterecht is neergelegd in United Nations Regulations. Hierin is het materiële en formele strafrecht opgenomen. Daarnaast zijn de strafbepalingen van nationaal strafrecht van toepassing die ten tijde van het delict golden en dat is het Indonesische strafrecht.² Dat laatste is curieus. Na 500 jaar verdeeld geweest te zijn tussen de koloniale mogendheden Nederland en Portugal is van oorsprong Nederlands strafrecht na de Indonesische bezetting van Oost-Timor (1975-1999) achtergebleven. Na de onafhankelijkheid heeft de nieuwe republiek het VN-recht aanvaard als nationaal recht. Over niet al te lange tijd zal een einde komen aan directe buitenlandse bemoeienis met Oost-Timor. De VN-veiligheidsraad heeft aangekondigd dat per 20 mei 2005 het mandaat van de United Nations Mission of Support in Timor-Leste zal worden beëindigd.³
3. De strafzaak tegen Sufa is in alle opzichten exemplarisch voor zowel de feiten in Timor begaan, als de wijze waarop de Specials Chambers recht doen. Het gaat om twee feiten, een moord en een onmenselijke behandeling die als misdrijf tegen de menselijkheid worden telastgelegd. Als dat gebeurt zal naast dat commune delict bovendien moeten worden bewezen dat zich bepaalde omstandigheden hebben voorgedaan, die zo'n delict doen promoveren van een commuun delict tot een internationaal misdrijf. Dat keert terug in de overwegingen rond de vraag of de feiten deel uit maakten van "widespread or systematic attack" en of de handeling gericht was tegen de "civilian population".
4. Dit vonnis is in omvang nogal kort. Het origineel bevat slechts dertien bladzijden en voor een internationaal misdrijf zou men op het eerste gezicht iets meer verwachten. De bondigheid vindt haar oorzaak in het feit dat de verdachte uiteindelijk toch zijn schuld heeft bekend. Volgens de regels in Oost-Timor kan dat ook nog tijdens de behandeling van de zaak op zitting.⁴ Dat betekent dat een verdachte zijn bekentenis kan laten afhangen van de ontwikkeling van de strafzaak. Dat lijkt gunstig

¹ Zie voor achtergronden van het conflict: Monika Schlicher and Alex Flor, Historical and Political Background to the Conflict in East Timor, in: Kai Ambos and Mohamed Othman, *New Approaches in International Criminal Justice*, Freiburg im Breisgau 2003, p.73-83.

² Hierover is in 2003 nog een felle juridische strijd gevoerd met een conflict tussen de Special Panels, die uitgingen van toepassing van het Indonesisch strafrecht en het Hof van Beroep (tribunal de Recurso) dat stelde dat het Portugese strafrecht geacht moest zijn onverminderd van kracht te zijn geweest. Het conflict werd beslecht door de wetgever die de Special Panels gelijk gaf. Zie Lei no. 10/2003 de 10 de Dezembro, Interpretação do artigo 1.º da lei n.º 2/2002, de 7 de agosto e fontes do direito, *Jornal da República de Timor-Leste*, 31 de Dezembro de 2003.

³ UN Security Council Resolution 1543 (2004) of 14 May 2004.

⁴ Rule 62 Rules of Procedure and Evidence ICTY gaat ervan uit dat zulks gebeurt voorafgaand aan de feitelijke behandeling.

voor hem, maar heeft als nadeel een late bekentenis weinig strafvermindering meer oplevert. Begrijpelijkerwijs is het tribunaal van zulke late spijt niet bijster onder de indruk.⁵

5. De rechtsvraag die in deze zaak centraal staat is wat de gevolgen zijn van het bewezen verklaren van betrokkenheid aan een strafbaar feit op een meervoudige grondslag. Ten aanzien van de moord heeft de rechter vastgesteld dat verdachte zowel dader als bevelhebber/ meerdere was. Ten aanzien van de onmenselijke handeling was hij dader, mededader en bevelhebber/ meerdere. Twee aspecten zou ik nader willen bespreken. Ten eerste de methode die de Special Panels hanteren om uit dit probleem te geraken. Ten tweede hoe de gekozen oplossing moet worden gewaardeerd.
6. Hoe pakt het Oost-Timor tribunaal de vraag van meervoudige deelneming door eenzelfde persoon aan een feit aan? Allereerst is opvallend dat het tribunaal er voor kiest een zekere afstand te nemen van internationale straftribunalen als het Joegoslavië-tribunaal en het Rwanda-tribunaal. Het grijpt terug op de samenloopregeling van het Indonesisch strafrecht. Dat is merkwaardig omdat men hiermee op internationaalrechtelijke geformuleerde delicten nationaalrechtelijke regels toepast. Wie het in paragraaf 22 weergegeven artikel 65 lid 2 Indonesisch Wetboek van Strafrecht goed vertaalt zal hierin artikel 55 lid 2 Nederlands Sr herkennen. Immers is bij de onafhankelijkheid van Indonesië het in 1918 ingevoerde Wetboek van Strafrecht achtergebleven en tot op de dag van vandaag van kracht gebleven.⁶ De rechter schetst het probleem derhalve als een probleem van samenloop. Eerlijk gezegd betwijfel ik ernstig of dat zo is. De samenloopregeling zoals door de wetgever destijds ingevoerd ziet op één gedraging die valt binnen verschillende delictomschrijving, niet op verschillende vormen van daderschap aan één en dezelfde gedraging.⁷
7. Ik meen dat hier een uitleg wordt gegeven die niet strookt met de verschillen tussen samenloop en deelneming. Bij ééndaadse samenloop gaat het om beperking van de strafrechtelijke aansprakelijkheid. Bij deelneming gaat het om uitbreiding ervan.⁸ Weliswaar kunnen verschillende vormen van daderschap aan één verdachte tenlaste worden gelegd. Een bewezenverklaring zal slechts ten aanzien van een vorm kunnen volgen.⁹ De gekozen oplossing zou mijns inziens theoretisch uitsluitend gerechtvaardigd kunnen worden indien het hier om dezelfde gedraging gaat. Het doden van een ander zou dan als een andere gedraging moeten worden beschouwd dan het aanzetten van een derde mee te helpen die ander te doden.
8. Die cumulatie van daderschapsvormen is wel gebeurd in sommige uitspraken van internationale straffhoven. Het afgelopen jaar hield het Rwanda-tribunaal er echter aan vast dat een verdachte slechts voor één daderschapsvorm kon worden veroordeeld. Het zocht aansluiting bij de vorm die het best aansloot bij het strafbaar handelen van de verdachte.¹⁰ Ook in de Blaškić-zaak stelde de Appeals Chamber van het Joegoslaviëtribunaal dat bij indien verdachte zowel als directe dader als als meerdere kon gelden, slechts een veroordeling als directe dader zou moeten volgen.¹¹ Kennelijk vindt het Oost-Timor-tribunaal die uitspraken te weinig consistent. Om die reden stelt het terug te zullen grijpen op de traditie van civil law landen. Dat doet het door de directe betrokkenheid te kwalificeren als een commissie-delict, terwijl de betrokkenheid als meerdere wordt gekenschetst als een omissiedelict. Aldus stelt het tribunaal vast dat het hier gaat om twee verschillende delicten (meerdaadse samenloop). Vervolgens past het de regels van ééndaadse samenloop toe voor de straftoemeting. Die merkwaardige redenering had wat meer onderbouwing verdiend dan in de paragrafen 21 en 22 is gegeven.

⁵ Zie par. 33.

⁶ Geschiedenis van het Wetboek van strafrecht voor Nederlandsch-Indië, Amsterdam, J. de Bussy 1918, p.148-153.

⁷ NB: Ik heb niet kunnen onderzoeken hoe de Indonesische strafrechter hiermee tussen 1918 en 1999 is omgegaan. Om te kunnen toetsen of het tribunaal het Indonesisch strafrecht juist heeft geïnterpreteerd zou dat moeten.

⁸ Zie voorts J.E. Jonkers, Handboek van het Nederlandsch-Indische strafrecht, Leiden, E.J. Brill 1946, p.127-132.

⁹ Al hoewel de wetgever bij de Wet Internationale Misdriften mogelijk voorziet dat ten aanzien van één gedraging een verdachte op grond van twee verschillende vormen deelneemt. Zie Kamerstukken II, 2001-2002, 28337, nr. 3, p.30.

¹⁰ Zie ICTR, *Prosecutor v. Ntagerura/ Bagambiki/ Imanishimwe*, Case No. ICTR-99-46-T, T.Ch. III, 25 February 2004, par. 623.

¹¹ ICTY, *Prosecutor v. Blaškić*, Case No. IT-95-14-A, A.Ch., 29 July 2004, par.91.